33. ~~32~~

J. J.

ΘΕΡΜΟΠΟΣΙΑΣ
TRACTATIONIS MEDICAE
DE

POTU CALIDO,

DISSERTATIO ALTERA

In alma Argentoratenſium Univerſitate propoſita

à

MARCO MAPPO,

MEDICINÆ DOCTORE & PROFESSORE PUBLICO,

Solenniter Reſpondente

JOHANNE ULRICO Bix/

Ulmenſ.

Ad diem 27. *Menſis Septembr.*
horis locoq; conſuetis.

ARGENTORATI,

Typis JOH. FRIDERICI SPOOR.

ANNO M DC LXXIII.

32

VIRIS

GENEROSIS, MAGNIFICIS, NOBILISSIMIS, MAXIME STRENVIS, AMPLISSIMIS, PRVDENTISSIMIS DOMINIS,

DUUM-VIRIS, CONSULIBUS,

RELIQVISQVE INCLYTÆ & LIBERÆ SACR. ROM. IMP.

REIPVBLICAE VLMENSIS SENATORIBUS,

PATRIAE PATRIBUS VIGILANTISSIMIS, DOMINIS SUIS GRATIOSIS, BENEFACTORIBUS & PROMOTORIBUS MAXIMIS,

Hoc Exercitium Medicum pro innumeris hactenus in me indignum dimanantibus BENEFICIIS *animi demiſsiſsimi obſervantiam declaraturus, & ulterioremGRATIAM & FAVOREM humillimè imploraturus*

conſecrare DEBUIT

infimus cliens & alumnus

JOHANNES ULRICUS Bir.

ΘΕΡΜΟΠΟΣΙΑΣ
ſeu
Tractationis Medicæ
De
POTV CALIDO
Diſſertatio altera.

Procemium.

NOn nullum, nec adeò rarum, nec ſine voluptate, in victu quondam mortalium, fuiſſe Potum calidæ, tametſi temporum mutatione, maximam partem, in deſuetudinem abierit, præter cætera, ſuperiori Diſſertatione de Potu calido in genere, probavimus: Medicis autem, ob inſignes quos præſtet uſus, minimè ſpernendum eſſe, argumentum ſequentis diſſertationis conſtituimus.

Quamvis autem Artis Medicæ Doctores pauca nobis, ſi conferas cum iis, quæ de minoris momenti rebus, fundere ſuſtinuerunt, verba feciſſe videantur, plura tamen nos indicata ſaltem ab ipſis notavimus Potus calidi commoda , quæ nunc amicæ φιλιάτρων ventilationi ſubjicere, nobis eſt animus. De via vel methodo non eſt ut operosè ſimus ſoliciti: operæ quidem eſſet pretium, in quibus morbis commendari Potus calidus me-

reatur, perveſtigaturum, illas morborum percurrere claſſes, quas ſecundum corporis diviſionem in tres Ventres, quam non tam unanimis Medicorum doctrinà, quam ipſa Natura conſtituiſſe videtur, in foro Medico numerant. Verum cum inter Græcos Aëtius Amidenus, Medicus clariſſimus, & inter Arabicos Saracenos Medicos, judicio virorum doctiſſimorum primum locum tenens Abuali Ibn Tſina, vulgo ſed perperam (ut oſtendit vir doctiſſimus Vopiſcus Fortunatus Plembius, Scholio in notati auctoris præfationem) dictus Avicenna, pleraque ſint complexi, conſtituimus, adſcripto prius utriusque textu, illius potiſſimum per quæſtiones ſequi filum, pleraque contuliſſe, cætera addidiſſe contenti.

Aëtii doctrina, interprete Johanne Baptiſta Montano, hæc eſt. *l. 4. de re med. c. 176.*

Convenit aqua tepida ad (1.) Comitialem morbum, (2.) ad capitis dolorem, (3.) ad eroſas gingivas, aut purulentas aut ſanguinolentas, (4.) ad dentes perforatos, (5.) fauces ulceratas, (6.) lippitudines, (7.) tonſillarum morbos, (8.) deſtillationes, (9.) melancholiam à flava bile productam, (10.) ad cholericum affectum, (11) ad vomitum bilis. (12) In febre utiliter potatur. Exhibetur etiam tepida, ubi frigidæ uſu aliqua ratio interdixerit, ſicut (13) ſepti transverſi ulcus, (14) ſanguinis ſcreatus, (15) ruptura co-

ſtas

ſtas ſuccingentis membranæ. [16] Congruit inſuper calida, ubi evacuationem paramus: aut [17] ubi diffundere, liquare, molleſcere, concoquere oporteat. Tot enim ſummatim calida poteſt, ſi bibatur. Singulatim verò [18] mucos ducit, [19] refectionem juvat, univerſos dolores [20] mitigat, [21] eructationem flatumque, præſertim hypochondriorum inteſtinorumq; diſcutit, [22] urinam ducit, [23] concoctioni, diſtributioni, nutritioni, augmentationi confert, [24] menſes cit, [25] nervis præterea [26] aſthmati, [27] pleuritidi, [28] peripnevmoniæ, [29] anginæ, medetur.

Avicenna, ex recentiore & accuratiore interpretatione ſupra laudati Domini Fortunati Vopiſci Plembij, in hunc ſenſum pronunciavit. *Canon. med. l.1. Fen. ſ. ſect. 2. doctrin. 2. ſumm. I. c. 16.*

Aqua quæ calidior eſt, jejuno ventre pota [1] ſtomachum abluere ſolet, & alvum ſubducere; frequens tamen ejus uſus minimè eſt probandus; quòd ventriculi robur frangat: denique impensè calida ſæpè [2] colicum levat dolorem ac flatus diſſipat. Aqua verò quæ ab arte calet, conducit in-

 primis

primis [3] à morbo comitiali male habitis, [4] melancholicis, [5] dolore capitis à frigida cauſa tentatis, [6] ophthalmiâ laborantibus & [7] puſtulas in faucibus ac gingivis, [8] tumores poſt aures habentibus. [9] Proficit etiam illis, qui deſtillationibus vexantur. Item, [10] quibus ulcera ſunt in diaphragmate & álicubi in [11] pectore ſoluta eſt continuitas, [12] menſes præterea, [13] urinamque ciet, & dolores lenit.

QUÆSTIO I.

An Epileptici aliquod commodum ex potu aquæ calidæ ſperare poſſint?

NOn allegato ſolum loco *n.* 1. Avicenna videtur hoc docuiſſe, ſed & *l. II. Canon, tract. 2. c.d. aqua.* ubi ait: *Epileptici juvantur ab aqua tepida, læduntur à calida.* Pridem ante ipſum ſcripſerat Aëtius *l. c. n. 1. Convenit aqua tepida ad comitialem morbum.* Alii ſuum addunt calculum. Videntur autem authores iſti reſpicere ad partem affectam, cerebrum nervoſumque genus, cui *frigus inimicum*, juxta *Hippocr. Aphoriſm. V.* 18. imò *convulſiones creat, juxta aph. V.* 17. *&* 20. Præterea memores Epilepſiam ſæpè per conſenſum ventriculi affligere, ſuppoſito, quod in iis, qui faciles ad vomitum ſunt, hunc concitet, in cæteris *abluat aqua calida ſtomachum & alvum ſubducat*, inter affectus in quibus laudatur calida, recenſuere Epilepſiam. Non videas interim ad horum imitationem Medicos Epilepticis adeò obtrudere potus calidos! Forſan I. quia dandum aliquid conſuetudini, ex *aph.* I. 17. & tanta à moderatè frigidâ, noxa non eſt, quanta metuenda ab exceſſivè tali, de quâ Hippocr. in aph. loquitur.

II. Quia

II. Quia medicamentorum vacuantium compendiis ægris placere magis, & æquè prodeſſe poſſumus. Poſteriori autem loco, Avicenna videtur calidam damnare, hoc nomine, quod & caloris exceſſus genus nervoſum nimium irritabile in Epilepticis, provocare poſſet, ad excutiendum quod ſibi moleſtum eſt.

QUÆSTIO II.

An dolore capitis à causâ frigidâ tentatis conducat potus calidus?

ITerum non allegato ſolum ſuperius loco *n. 5.* ſed & alibi Avicennæ hæc eſt ſententia, *conferre in ſodâ*, ut appellat *frigidâ potum calidum*; laudatque ejus ſententiam illius paraphraſtes doctiſſimus Johannes Stephanus *in l. 3. Canon. fen. 1. tract. 2. c. 12.* inquiens, *A frigidis potionibus itemq; rigido cœlo, eidem* (ſcil. qui laborat intemperie capitis frigidâ) *interdictum oportet.* Aëtio eadem eſt mens *l. ſupra cit. n. 2.* Non invenio aliàs Medicos hâc de re multũ ſolicitos, pleroſq; ſimul notans, potum poteſtate calidum, vinũ, hydromel, Apozemata, Salviâ, Roremarin. Stœchad. Arab. Beton. Pœon. &c. imprægnata, inter cætera magis commendaſſe. Verùm enimverò, ſi natura affectus requirit, ut omnem moveamus lapidem, ne frigus externum admittatur, & ut calorem augeamus, qui frigus præter naturam contemperet ſolum, ſi eſt dolor ab intemperie immateriali, aut ſequaciorem reddat materiam lentam viſcidamque, ſi à tali, ut plerumque, dependet; & eum in finem omnis generis fotus, tum per medicamenta tum per tegumenta parantur & parari debent, non video qui non debeamus vitare frigus etiam in potu. Potus ſanè actu admodum frigidus ſubiens per os ad fauces, non videtur minus afficere per baſin ſuam cerebrum, quàm externus aër per calvariam. Quia tunica illa faucium communis eſt membranis cerebri, ideò ubi frigiditas contrahitur in faucibus, facilè communicatur & cerebro. Sunt verba doctiſſimi Hollerii *comm. in aph. 24. ſ. V.* Unde apparet, non absque ratione Auctores allegatos hoc protuliſſe, quamvis pauci ſint, qui eos ſequantur tum Medici tum ægrotantes.

QUÆSTIO III.

An puſtulas in faucibus & gingivis habentibus conducat potus calidæ? juxta Aëtium l.c.n.3. & 5. & Avicen. l.c.n.7.

PUſtulæ illæ, in palato, gingivis, in linguæ ſuperiore, inferiore, lateralibusque partibus & radice, in ulcera degenerantes, aliquid igneæ caliditatis habentes, Aphthæ vocantur. Non autem una & eadem omnium eſt natura & cauſa. Non rarò ab externis cauſis ortum ducunt, à fervore aut acrimoniâ eorum quæ aſſumuntur; cujusmodi etiam ſunt, quæ infantibus familiares, à lactis ſeroſitate acri oriuntur: Interdum collectis in ore, interdum transmiſſis ad os, fervidis & erodentibus humoribus, modò à toto, ut in febribus acutis, præcipuè malignis, modò à parte, v. g. à Capite, vel etiam adſcendentibus ex ſubjectis partibus ejus naturæ halitibus & vaporibus, cuticulâ tenui, quæ ſummas oris partes molles & teneras inveſtit, partim facile abſcedente, partim eroſionem facilè admittente. Cùm ergò aphtharũ variæ ſint differentiæ & ſpecies, mirum videri non debet, ſi non omnibus idem remedium quadret; ſed inveſtigandum, cui aphtharum ſpeciei Auctores videantur potum calidæ deſtinâſſe. Exiſtimamus autem ei malo deſtinâſſe, quod Bothor [notante Sennerto *l. II. pr. part. I. c.18.*] Avicenna appellat, quod conſiſtit in puſtulis dictarum partium ſuppurabilibus & ad ſuppurationem tendentibus, & in ſpecie, quando leviter à naturâ illas ſuppurari contingat, ita ut primo quoque tempore illarum ſuppurationem arte adjuvare, ſit operæ pretium. Cum ergò intentio Medici eſt, materiam in pus convertere, extra omnem controverſiam diæta debet reſpondere pharmaciæ, aut ſaltem non repugnare; oris E. partibus internis, notatis modo puſtulis obſeſſis, locum non habet aqua frigida, aut potus alius frigidus, quia *frigidum dolorem inſuppurabilem facit*, juxta Hipp. *Aph.V.* 20. Omnibus autem palmam præfert aqua calida ſeu tepida, quia *hujus potus per ſe ſemper calefacit & humectat, mollit & concoquit*

concoquit, quamvis interdum etiam ex accidenti humores quoq; digerat & diſſipet, ut loquitur Fernel. *l. VI. Meth. Med. c.* 11. Et hinc facilè, puto, intelligitur, quam peccent, qui in quibuslibet aphthis refrigerantia, adſtringentes, repercutientesque collutiones, inunctiones, &c. utramque paginam abſolvere, ſibi habent perſuaſum. Quem errorem meritò nuper damnavit Vincentius Ketelaer, *Commentario de aphthis Belgarum*, declarans, ſæpè quibus os colluitur, aphthas non tam fugare, quam provocare debere, propterea lenientia, maturantia, dulcia, pectori amica, omnia formâ liquidâ & actu tepida adhibenda eſſe. Placet ſubjungere experientiam, quâ notata confirmatur ſententia. *Plebs noſtra*, ait idem, *uſu & Medicorum præceptis edocta, poſthabitis omnibus operoſioribus & ſumtuoſioribus medicamentis tutiſſimè utitur vel ſolo raporum juſculo ſaccharato edulcorato, vel ſi tempeſtas anni id negat, cereviſiâ tenui ſaccharatâ: quæ duo ubi intepuerunt, omnes oris partes alluendo, & in imas fauces deſcendendo, non modo aphtharum acrimoniam, ſi quæ ſit, placant, ſed omnem etiam qualitatis exceſſum mitigant, atque hoc pacto maturationem perficiunt. Illa hoc magis qrobanda ſunt, quod nobis familiaria, alienam ac ingratam medicaminis vim non reſipiant.*

QUÆSTIO IV.
In dentibus perforatis quid conferat? juxta Aëtium l. c. n. 4.

DE moderatè calida, quæ tepida propterea vocatur, ſermo eſt. Notum enim aliàs etiam in vulgus, quod

Pultes ferventes faciant corrumpere dentes.

Quod ſi acciderit, aut aliàs contingat, *Dentes ignibus invictos flammisq; indomitos cavari tabe pituitæ*, ut loquitur Plinius *hiſt. nat. VII.* 16. & ex eo Bartholomæus Euſtachius *l. de dentibus cap.* 30. parte ſenſibiliore injuriis magis expoſitâ, illos frigido potu magis lædi, & dolore affici, ipſa experientia docet; & frigus dentibus inimicum, Hippocrates docuit *Aph. V.* 18. *& lib. de humidorum uſu c.* 4. & Galenus conſtanter idem aſſeveravit. Hinc à plerisque omnibus Medicis, illis qui carie dentium laborant, inter cætera diætæ præcepta inculcatur, ut gelida omni ſtudio fugiant, ſicut

ſicut & vehementer calida, quæ ſi ſe invicem excipiant, omnium maximè diſponunt dentes ad cariem, ita ut tandem frangantur & fruſtillatim excidant. Conſultum ergò attemperare potum; Imò ipſa neceſſitas cogit multos, ut calefaciant eundem; calidum enim eſſe amicum dentibus, ut docet Hippocrates *loc. ſupr. cit.* ipſo uſu diſcunt.

QUÆSTIO V.

An conducat potus calidæ ophthalmiâ laborantibus?

AFfirmantem tuentur Aëtius *l. ſupra c. n.6.* & Avicenn. *l. cit. n.6.* Unum enim eundemq; affectum notant citati Auctores. Negationis tamen ratio videtur ultrò occurrere. Quandoquidẽ enim juxta præceptum Celſi *l. VI. c. 6. qui ophthalmâ laborant, quam minimum etiam aquæ bibere debeant, nec minus auxilij in abſtinentia ſæpè quam generoſioribus remediis ſit,* conſultum utique non videtur, eum admittere potum, quo hauſto, *plus ſitiuntur aquæ.* cum illo ſubinde aſſumto, materia fluxionis, lachrymarum, tumoris, augeatur. Hanc ſanè rationem omnes hodie apud nos ſequũtur, decoctum Hordei, Cornu Cervi, vel aliud appropriatis alteratũ actu frigidũ parcâ manu concedentes; rarius vinum, quia rarior caſus ille, ad quem reſpexit Hippocr. *VI. aphor.* 31. quando ait: *Oculorum dolores vini potio, aut balneum, aut fomentum, aut phlebotomia, aut purgatio ſolvit.* In quo aphoriſmo Hippocrates tempora morbi & cauſas parum explicuit, ut notat ante multos alios Cornelius Celſus l.c. Forſan reſpexit Aëtius & Avicenna ad conſilium, quod repetit doctiſſimus Hollerius *Comm. in VI. 31. aph.* inquiens: *Si corpus non ſit plethoricum, neq; cacochymicum, neq; caput abundet excrementis, venulæ autem oculorum fuerint repletæ craſſo & pituitoſo humore, ita ut turgeant, vinum concedendum, illudq; bibendum ex amplo vaſe, v.g. paterâ, ut oculi in vas hient: iis autem, qui conſuevere diluere vinum, illud diluendum aquâ calidâ, ut citius penetret.*

QUÆSTIO

QUÆSTIO VI.

Quomodo ad tonſillarum morbos utilis potus calidus? juxta Aëtium l.c. n.7.

TOnſillæ vulgò Amygdalæ dictæ, ſunt glandulæ utrinque ad radicem linguæ, *perpetua quibus vis eſt eructandi ſalivam, ut madefiant lingua, larynx, arteria ipſius, pulmones*, ut loquitur elegantiſſimus *Fernelius d. part. hum. corp. deſcript. l.* 1. *c.* 8. Frequentiores harum partium morbi ſunt, Tumores, oppletâ earum ſubſtantiâ, à deſtillatione frigidâ, Inflammatio, Ulcera à deſtillatione ſalsâ, acri, aut malignâ, Induratio. Tumores à frigidâ deſtillatione inhærentes ex ſuâ naturâ requirunt calidum. *Quæ enim perfrigerata ſunt, excalefacere oportet. Aph. V.*19. & cùm diſcuſſionem & attenuationem deſiderent, operæ certè pretium videtur, potu frigido ad tempus carere, & calidum ſubſtituere, qui intentioni Medici reſpondeat. Inflammationes [loquor de factis, non de iis quæ ſunt in fieri] poſt cætera, vel diſcuſſionem inhærentis materiæ inſenſibilem, vel ejusdem, factâ ſuppuratione, vacuationem manifeſtam poſtulant: utramq; autem intentionem juvat potus calidus, ſubvertit frigidus. *Denſat* enim *frigus & dolorem inſuppurabilem reddit*, ut jam dictum, ex *Aph. V.* 20. Ulceribus eſſe mordacem potum frigidum, juxta eundem aphoriſm. nullum dubium eſt; quoniam integris viribus adpellit. Si induratæ fuerint, nocebit potus frigidus; quia frigoris eſt denſare, obdurare; juvabit calidus, quia laxat & emollit. Non E. temerè dixiſſe videtur Aëtius, potum calidum utilem eſſe ad tonſillarum morbos.

QVÆSTIO VII.

An potus calidæ conveniens potus illis qui catarrhis tentantur?

NOn accipimus hîc nomen Catarrhi generaliſſimè, pro quâvis in partem corporis quamcunque, præternaturali fluxione; ſicut quandoque accipi ſolet, v. g. *Aph. III.* 12. *Hipp.* ubi dicitur, Senibus propter conſtitutionem hyemis quidem auſtrinam & pluviam, veris autem ſiccam & aquiloniam, fieri *catarrhos*

perniciem brevi allaturos, id eſt, *Apoplexias, Paralyſes, Convulſiones, tabes*; *Ut quæq; pars recipiet fluxionem*, monente, cum cæteris, doctiſſimo Hollerio *in Comm. Aph. Hipp.* Et apud Hippocr. fit mentio *in Coac. prænot.* Catarrhi ad ſpinalem medullam; & communi formulâ, dicuntur fieri Catarrhi ad dentes, oculos, aures, nervos, ſtomachum, muſculos, ſpatia inter muſculos & cutim. Sed ſtrictiùs, ut notat omnem humoris è cerebro fluxionem in palatum, os, nares, & poſt vias intermedias, ad fiſtulas pulmonum. In tali igitur defluxione quæritur, an commendari debeat aquæ calidæ potus? Diſtinctè hâc de re ſententiam tulere *Aëtius l. ſupra c. n.8. Avicenna l. ſupra c. n.9. & l.3. fen. 5. tr. 1. c.13.* ubi ait, *In Catarrho frigido & potus aquæ calidæ eſt juvativus, maturans eos, & expellit ab eo quod vicinatur membris anhelitus, maturando illud quod deſcendit & leniendo.* Meſue *de ægritudin. cerebri* ait. *Et dicitur quod potus aquæ calidæ maturet catarrhos.* Hoſce notat vir Excellentiſſimus D. Cunradus Schneiderus *de catarrh. l. V. c. 4.* ſequi, ex recentioribus Arnoldum Novicom. Antonium Guainerium, Jacobum de Partibus, Arculanum, Joh. Matthæum de Gradibus, Ugonem Senenſem, Alexandrum Benedictum, Vincentium Alſarium à Cruce, Franciſcum Valleſium; quos vide, & adde Ludovicum Nonnium *de re cibaria. l. IV. c. 6.* Contra hanc vulgarem ſententiam, nonnulli inſurgentem & diſputantem allegant Bartholomæum Paſchettum, *l. de deſtill.* Prolixior eſt diſcurſus, quàm qui hûc tranſcribi debeat; habetur autem *l. 2. de deſtillatione c.4. p.m.* 193. Verùm, pace illorum dixerim, Paſchettum, loco citato, nil minus agere. Nam de præſervatione, quoad hanc regiminis 6. rerum non naturalium partem, tantùm ei eſt ſermo; ſicut ab initio monet; *Statutum mihi duntaxat hoc loco perquirere, an pro præſervatione à qualibet ſpecie deſtillationis utilior futurus ſit calidus quàm frigidus potus*; & concludit; *ut his omnibus de cauſis cogar venire in eam ſententiam, nullum eſſe calidi potus uſum ad præſervationem à deſtillatione, & à morbis, quos illa concitare ſolet.* Quæſtio autem ſupra propoſita, & allegati Autores loquuntur de curationis vel diætæ curationi reſpondentis, præſentis catarrhi, parte; manentque diſtinctæ quæſtiones & diverſæ, An in curatione catarrhi adhiberi debeat calida? &, An illis qui catarrhis

tarrhis obnoxii ſunt, etiamſi ipſo actu his non laborent, potus ordinarii loco, debeat eſſe aqua calida?

Priorem quod attinet, *Mellis aquam actu calidam veteres omnes laudant,* notante Antonio Guainerio. *Et hoc eſt experientiâ probatum, quod qui ſumunt eundo dormitum quinq; vel ſex uncias aquæ hordei excorticati calidæ, cum modico ſaccharo in catarrhis calidis multùm juvantur,* ait Joh. Matth. de Gradibus. Confirmat illam ſententiam praxis apud nos quotidiana, dum in curatione catarrhorum, aquam florum acaciarum, alias pectorales, cum ſacchar. Cand. decocta pectoralia, lac caprillum pectoralibus alteratum, &c. omnia ad tolerantiam calida, modo ante notato, ſubinde, non ſine ſucceſſu exhibent. Sed non immeritò hîc quæſiveris, quomodo in utroque catarrho frigido & calido ſcil. proficuus eſſe queat? Reſpondeo in utroque locum habere, modò hoc notes, ſi non ſimplex exhibeatur, in frigido calidiora, in calido temperatiora eſſe addenda, ſicut Jacobus de Partibus notat, *ſatius eſſe, ſi mellita ſit aqua calida in frigido catarrho, ſaccharata in calido.* Modum agendi quod attinet, ſtatuunt Medici, In catarrho calido per potum calidum, quod ſuâ ſubtilitate deſcendit & difficultatis in anhelitu, vocis aſperæ & raucæ cauſa eſt, maturari, & ita incraſſando ad talem ſtatum reduci, ut, quod prius propter tenuitatem ſubſtantiæ fieri non poterat, per tuſſim & ſcreatum poſſit rejici. In frigido catarrho, cum *frigus pectori inimicum* ſit. *Aph. V. 24.* & in genere, *quæ perfrigerata ſunt, excalefacere oporteat. Aph. V. 19.* & in ſpecie, frigidus catarrhus propter lentorem & viſciditatem plerumque non niſi aucto partium calore, attenuari & rejici poſſit, utique inter cætera præſidia etiam calidus potus eſt proficuus, & in calido potu eſt Medicina.

Alteram verò quæſtionem quod concernit, nulli dubitamus, ſtare à partibus Bartholomæi Paſchetti *loc. ſupra cit.* aſſerentes, non apparere, quem inſignem uſum præſtet, mutatâ majori mortalium parti communi victus ratione, potus quotidianus calidus, aut quomodo præſervari illius beneficio poſſint? Aſſenſum enim hactenus meruit in foro medico generale pronunciatum Avicennæ *loc. ſupra cit. Frequentem calidæ uſum minimè*

eſſe probandum, quod ventriculi robur frangat. Unde, præter cætera, materia catarrhi enaſcitur potius quàm minuitur. add. ſuperioris Diſput. §. 91. In ſpecie verò exemplis probat idem Paſchettus, illuſtres etiam perſonas auctoritate & ex conſilio Medicorum nonnullorum fruſtra immunitatem à deſtillationibus inde ſperâſſe, exceptione tamen admiſsâ de illis, qui præter naturam & modum frigido ſunt ſtomacho, & de adſuetis potui calido: cujus exceptionis cauſa jam fuit notata.

QUÆSTIO VIII.

Quid commodi præſtet potus calidus Melancholicis? juxta Aëtium l. c. n. 9. & Avicenn. l. c. n. 4.

QUoniam aqua calida facilè permeans, ſecus ac frigida, humorem melancholicum non ſolùm contemperat, ſed & diluendo ipſum, ejus vires ita frangit, ut inſurgente vel ultrò, vel ab arte provocatâ naturâ, præter obſequii gloriam nihil ipſi ſit reliquum, non immeritò videntur dixiſſe allegati auctores, aquam calidam melancholicis conducere. Sunt, qui accipiendum hoc velint de potu ordinario, in victûs regimine, vel quia debiliorem plerumque habent ſtomachum Melancholici, vel quia aqua frigida aſſumta oppilationes aut parit aut confirmat. (vide Paolo Zacchia *de mali hypochondriaci l. II. c. 16.*) Verùm, primum quod attinet, quare non facilè cui denegandus potus utcunque frigidus, & quod moderatè frigidus ſtomachum non offendat, niſi admodum languentem, ex ſuperioribus conſtare poteſt; quod verò oppilationes concernit, minimè concedimus, illas moderatè frigidi potus eſſe ordinaria producta. Exiſtimamus ergò, ad curationem potius auctores reſpicere, cum ſcil. nobis animus eſt, pertinacem illum humorem quovis modo ex ſede ſuâ exturbare. Unde utilitatem magis videntur perſpexiſſe, qui potus medicatos humori melancholico præparando accommodatos, calidè exhibent: hinc videas paſſim Apozemata longa, quæ difficili & ſæpè fruſtra exoptatæ humoris melancholici evacuationi præmitti ſolent, actu calida exhiberi,

item

item decoctum Galli veteris, ſerum lactis aperientibus quaſi exaltatum, & quæ ſunt ſimilia.

QUÆSTIO IX.
Quid potus calidi in cholerico affectu præſtent? Aëtius l. c. n. 10.

CHolericus affectus hic nobis eſt humoris pravi, plerumque bilioſi, per ſuperiora & inferiora, moleſta rejectio, à ſtimulo irritante facultatem expultricem ortum ducens. In hoc affectu, cum ingruens vacuatio noxii humoris ſupprimenda non ſit, Medici jubent, ab initio aquam tepidam liberaliter bibere: vide Alexandrum Trallianum *l. VII. c.* 16. Franciſc. Pedemont. *de ægritud. ſtomach.* Victor. Trincavell. *de ratione curandi particulares corporis humani affectus l. VII. c.* 16. Hieronym. Capivacc. *Pr. l. III. c.* 12. Amat. Luſit. *cent.* 2. *cur.* 32. Petr. Foreſt. *l. XVIII. obſ.* 45. 47. 48. Sennert. *Pr. l. III. part. I. ſect.* 2. *c.* 12. River. *Pr. l. IX. c.* 6. alios; quoniam ſcil. illa materia eſt remedii vacuantis per vomitum convenientiſſima, utpote quæ nullam pravam qualitatem habet conjunctam, acrem materiam ſimul attemperat, & faciliorem quàm alia vomitum reddit; quamvis abluendo vitioſos humores, interdum ad inteſtina deducat: ut inferius dicetur. Eleganter haſce utilitates expreſſit Medicorum Cicero, A. Cornelius Celſus *l. IV. c.* 11. *Protinus*, inquiens, *ubi iſta cœperunt, aquæ tepidæ quamplurimum bibere oportet & vomere. Vix unquam ea ſine vomitu ſumitur: Sed etiamſi non incidit, tamen corruptæ miſcuiſſe novam materiam prodeſt, parsq; ſanitatis eſt, vomitum eſſe ſuppreſſum.* In progreſſu choleræ, videas alios gelidam ſingulariter commendare; quod æſtuans humor illâ mitigetur, impetus ſiſtatur, incendium extinguatur, viſcera recreentur: alios egelidam exhibere; quorum mentem expreſſit Celſus *loc. c. Quod ſi vehementer & vomitus & dejectio, & ſitis vexant, & adhuc ſubcruda ſunt, quæ vomuntur, nondum vino maturum tempus eſt: aqua, neq; ea ipſa frigida, ſed potius egelida danda eſt*: alios calidiſſimam propinare. Ita enim Aretæus *l.* 2. *Acutor. c.* 4. *Si omnia evomat æger, & ſtomachus nil retineat, ad calidas potiones veniendum*

 eſt:

eſt: calida verò calidiſſima ſunto. cui calculum addit Sennertus & Foreſt. *l c.* Prioris ſententiæ fautores firma neceſſe eſt ſupponere viſcera: quibus ſuppoſitis, firmâ videntur niti ratione, dum conflagrationem reſtinguere nituntur, ſedato aduſtorum excrementorum impetu: unde ſupra citati auctores, qui tepidam vacuationis gratiâ commendabant, plerique ſecuti Trallianum, alterationis gratiâ, frigidam modicè ſumtam laudant. Qui egelidam propinant, ita curare cupiunt, ut non noceant. Quo conſilio autem poſterioris ſententiæ auctores calidiſſimam commendent, ferè obſcurum eſt. Dn. Sennertus loco citato ait: *Si de cauſa hujus auxilij quæratur, Avicenna ſcribit, ideò prodeſſe, quoniam calida cum penetrent in venas, humores retrahant in ventriculum tendentes. Mercurialis verò, ideò talia juvare ſtatuit, quod diſſipent, vacuent, & difflare faciant humores. Mihi probabilius videtur, calida actu vomitum ſiſtere, quod ventriculi calorem, qui in hoc affectu valdè debilitatur, foveant ac roborent.* Verùm, (quod pace tanti viri dixerim) valdè dubito, an hoc in affectu ventriculus adeò frigeat. Magis arridet eorum ſententia, qui calidiſſimam propinandam ſuadent, quando ſuſpicio eſt, ſtimulantem illam, & cætera corrumpentem ſuccum, vel (ſi cum recentioribus loqui mavis,) præter naturale fermentum, quaſi infixum inhærere partibus, cum calidiſſima tale eluere apta ſit. Habeo, qui mecum ſentiat, Petrum Foreſtum, *lib. XVIII. obſerv.* 47. *Schol. In cholerâ, ſi ſponte natura cœpit excernere utrinq;, conſiderabimus, num corruptio totum invaſerit, an ventrem ſolùm, & primas venas, quæ inter ventrem & jecur ſunt. Nam ſi ad has partes ſolas attinet, ſufficient ea, quæ diximus, uno excepto, quod calidâ aquâ potabimus. Hic enim intentio non eſt, vomitum proritandi, ſed abluendi excrementa, iis quæ infixa & inhærentia proritant, & temperare ea, ne mordeant. Ita nos in juvene priore dedimus, ut etiam in muliere, quæ medicamentum ex veratro ſumſiſſet, aquam decoctionis hordei communis cum ſaccharo.*

QUÆSTIO X.

In vomitu bilis quid præſtet calidæ potus? juxta Aëtium l. ſ. c. n. 11.

QUoniam ſatis ſuperque ex ſuperioris quæſtionis reſolutione de

de hac quæſtione conſtare poteſt, nolumus de ea plura addere. Memores, quos uſus in Cholera præſtet, concludimus: Quod poteſt majus, poteſt & minus.

QUÆSTIO XI.

An aqua calida in Febre utiliter potetur? ex Aëtio l.c. n. 12.

Ejusdem ſententiæ eſſe videtur Medicorum Princeps Hippocrates; verba ejus ſunt *l. d. loc. in homine. Febrienti in potu dabis aquam calidam, & aquam mulſam, & acetum cum aqua: hæc autem quamplurima bibat.* Aliâs conſtans Medicorum ſententia eſt, ad febrilem compeſcendum æſtum, inter præcipua ægrotantium ſolatia, largiorem frigidæ aquæ potum, cæteris ferè præripere palmam. Galenus quidem *comm. I. in l. Hipp. de vict. rat. in morb. acut.* ad textum illum: *Utendum autem eſt potu aceti mulſi, ſi dolor affuerit, hyeme quidem calidi, æſtate verò frigidi: Si verò multa fuerit ſitis, etiam aquâ mulsâ & aquâ:* miratur, quod Hippocrates uſum frigidæ in acutis non diligentius proſecutus ſit. Sed tamen abundè aliâs ejus videtur injeciſſe mentionem. *l. IV. Epid.* ſub finem ait: *In febribus acutis ſiticuloſi, à Medicis potu interdicto, aut à ſeipſis abſtinentes, multum ſibi bibere poſſe videntur: his aqua frigida data, ut revomant, prodeſt; biliosa enim aderunt. & l. II. de morb. c. 36. Ante medicamenti potionem ſi quis febriat, danda eſt ipſi aqua mulſa aquoſa: alterâ autem die, quâ febris detinet, aquam frigidam, quantum bibere volet, dabis:* & paulò poſt: *Reliquo tempore aquam frigidiſſimam bibat.* Galenus maximis elogiis extulit aquam frigidam. *l. IX. M. M. c. 5. Potio,* ait, *frigida* ſc. tempeſtivè exhibita, *extinguit febrim, naturam robuſtam reddit, ut deinceps per alvum & ſudorem expellat, quæcunque noxia ſunt:* Imò, ibidem duo maxima febrium continentium remedia afferit eſſe, detractionem ſanguinis, & potionem frigidæ, neminemque ex tempeſtivo uſu læſum unquam: confer *comm. I. in l. Hipp. de vict. acut. n. 43.* Rationes ſatis validæ allegari poſſunt: I. quia æſtus febrilis in cauſo & aliis acutis febribus non habeat aliud magis contrarium, quàm aquam frigidam, utpote quæ tum actuali, tum potentiali frigore & inſigni humectandi

ctandi virtute extinguit ignem. II. Intenſiſſimæ in febribus acutis ſiti, non niſi frigidæ potu, ſatis fieri poſſit. III. Quod non ad edomandam ſolùm, ſed & vacuandam bilem, quæ acutarum febrium eſt cauſa, ſi copioſior ſit, faciat. IV. Quod ad vacuationem per ſudorem facere poſſit. Quæ auctoritates & rationes tantæ ſunt, ut paucos reperias Medicos, qui non idem aſſerant, paucos qui non in praxi hæc præcepta ſequantur. Quo jure E. Hippocrates *l. ſupra cit.* videtur contrarium ſibi & præcipuis omnibus, aſſerere? & videturne Aphoriſmus 16. S. I. *Victus humidus febricitantibus omnibus utilis,* idem ſibi voluiſſe, quia non laudavit frigidum? Reſpondeo. In febribus acutis ab inflammabili bile oriundis, magis videtur urgere ſymptoma, nimirum horrida & perpetua ſitis, & ipſe morbus intemperies totius ignea, quàm cauſa ipſa; ad tormenta ergò & extremam calamitatem removenda, & naturæ ſolatium ſubitò ferendum, potus actu etiam frigidus exhibendus, & exhibendum præcepit, Hippocrates locis ſupra allegatis, ut & Galenus, cæterique tantùm non omnes; quia præſtat ſumtâ frigidâ febrem paulò producere, quæ tamen curari poſſit, quàm permittere, ut æger magnitudine febris ſuperetur. aliàs enim *ſpiritus nimio calore diſſiparentur, partes ſolidæ exſiccarentur, & æger in maraſmum incideret.* Sennert. *de febr. l. II. c.* 13.

Quando autem Hippocrates *loc. s. c.* calidos commendat hauſtus, ad cauſam morbificam reſpicit, quam vacuare ipſi eſt animus. Subjungit enim Hippocrates ſtatim: *Si enim non frigidus ingreſſus fuerit, calidus exiſtens ac manens, ex corpore ægroto detrahet, & per urinam ejiciet vel exſudabit.* Suppoſito enim, quòd copioſè calida exhibita ſit, ut ſupra præceptum, talis vacuatio ſequitur, *tum ratione quantitatis, tum ratione qualitatis, ſiquidem aqua calida laxat, aperit, emollit, attenuat, fundit, & ſimul devehit & abluit,* ut loquitur Sinibaldus *ἀνθρ. Hipp. l. IV. cap.* 10. *fin.* Magis illud præſtat mulſa ſive hydromel, quia mel urinam ciet: adjuvat acetum, ut ſupra notatum, quia penetrandi vim habet. Circumſtantiarum interim diligentem medendi artifices habuiſſe rationem, anni temporis, conſuetudinis, roboris ventriculi, liquet tum ex ſupra allegatis locis, tum ex *Meth. Med. XII. c.* 3. ubi Galenus

hæc

hæc habet: *Si æſtas ſit, & æger frigidæ adſuetus potioni, frigidum huic oxymeli dabis; ſin hyems ſit, omnibus calidum, tum iis, qui calidæ, tum iis, qui frigidæ inſueverunt, offeres, æquè, ut ſi immodicus æſtatis tempore æſtus ſit, etiã iis, qui calidæ adſuevêre, frigidã.* D. Heurn. *de febr. c.* 14. monet, *ſi in febribus vis ventriculi langueat, frigidam non eſſe exhibendam, ſed calidam.* Ex quibus omnibus ſatis apparet, non nullum potus calidi in febribus eſſe uſum. Sed quæritur amplius:

QUÆSTIO XII.

An in febribus intermittentibus aliquis potus calidi ſit uſus?

IN priori quæſtione dictum, in febribus continuis eam eſſe ignei morbi & urgentis ſymptomatis vim, ut, quamvis cauſa aliud ſuadere videatur, potu frigido ægris gratificandum ſit. In intermittentibus longè videas aliter evenire. In his enim ingruente paroxyſmo, & in principio ejus, à potu abſtinere, tàm eſt ſalutare, quàm quod maximè; unde id operam damus in praxi, ut utcunque credant febricitantes, ſi à potu abſtineant, breviorem fore paroxyſmum, quo declinante, & ſitis deſitura: qui non abſtinuerint, protrahere tormentum ſitis, & minus torqueri ſiti eum, qui non bibit, quàm qui bibit. Ratio eſt, quod in febribus intermittentibus, id quod corruptum eſt, gliſcente fermentatione ſequeſtrari & excludi debet: quod totum negotium ingeſtâ frigidâ turbatur, & facit, ut paroxyſmus producatur. Subactâ autem materiâ, & ut ita loquar, ad excluſionem reformatâ, conceditur potus ad ſudores promovendos: & hoc in caſu, & hoc ordine, aſſerimus cum D. Daniele Sennerto *l. I. de febr. cap. 9. Sæpius calidum potius, quàm frigidum, bibere præſtat: cum citius ſudent, minusq; lædantur, ſi calidum quàm ſi frigidum biberint.* Idem nobiſcum videtur ſentire Avicenna *l. III. fen.* 13. *tr.* 5. *c.* 15. quando ait, *Aqua frigida multoties in febribus fit cauſa additionis febris; oportet igitur, ut bibatur calida.*

QUÆSTIO XIII.

An conveniat quibus ulcera in diaphragmate?

ITa volunt Aëtius *l. c. n.* 13. & Avicenna *loc. cit. n.* 10. Non videtur autem nomen Ulceris hîc ſtrictiſſimè acceptum, ut notat ſolutionem continui, cum imminutâ magnitudine in parte molli, à materiâ erodente; ſed laxius & probatâ veteribus ſignificatione, (vid. Fallop. *de ulceribus c.* 7.) ut notat omnem ſolutionem continui in parte molli, ut comprehendat etiam vulnera, quæ pleraque, dum pus generatur, de natura ulceris ſpecialiter dicti, participant. Quare autem, obſeſſo ulcere diaphragmate, frigus in potu vitandum, indicâſſe videtur Hipp. quoniam ſcil. *Frigidum ulceribus mordax, doloremq; inſuppurabilem facit. Aph. V.* 20. Nam cum Oeſophagus perforet ipſum diaphragma, admiſsâ per illum ipſum canalem frigidâ, pars proxima non poteſt non affici: afficitur autem cum moleſtiâ & morſu, quando ulcerata eſt, quæ nullum incommodum inde ſenſit, dum erat integra: ſicut videmus etiam partes externas, dum ſunt integræ & cute tectæ, facilè perferre frigus, & quæ admoventur. Cum verò exulceratæ ſunt, uri ab admiſſo frigore, & vix admotum ferre linteum. Cauſa autem morſus eſt, quia ulceratas carnes molles & raras frigus actuale contrahit, conſtringit, fuliginoſumque excrementum & ſaniem detinet. Dolor inſuppurabilis redditur: quia pus eſt productum caloris; hôc ergò, frigore ſubinde accedente, debilitatô, illud ſperari non poteſt.

QUÆSTIO XIV.

An ſanguinis ſcreatus calidam deſideret? ſecundum Aëtium. l. c. n. 14.

POſſet videri Hippocrates diverſum ſentire, *Aph. V.* 19. *Quæ,* inquiens, *perfrigerata ſunt, excalefacere oportet, præter ea, quæ ſangui-*

ſanguinem profundunt, aut brevi ſunt profuſura. Cum enim hic pectus ſanguinem profundat, & profuſurum ſit, videtur omnis calefactio, & ita, quæ per potum inſtituitur, damnari. Verùm, cum Hippocrati ſermo ſit de hæmorrhagiâ, hic verò de ſcreatu ſanguinis, nulla ſubeſt contradictio. Hippocrates notat hæmorrhagiam, quæ fit à frigore, ruptâ venâ, in quâ ſymmetriæ reſtitutionem tantiſper ſuſpendendam præcipit, donec hæmorrhagiæ, quæ funeſta aliàs futura eſſet, remora injecta ſit, per refrigerantia, adſtringentia, &c. Et ita omnium Practicorum, in ejuſmodi hæmorrhagia, prima intentio eſt, ſanguinem fluentem ſiſtere, & vas apertum claudere, quod calidis præſtari non poteſt. Sæpè autem ſputum cruore conſperſum conſpicitur, nullo imminente ab impetu ſanguinis periculo, hærente in pulmonibus recens quâcunque de causâ, extravaſati ſanguinis portiunculâ, quam natura per tuſſim rejicere, ſummâ ope nititur, & medicus niti debet. In tali ſcreatu ſanguinis, calidæ potum laudabit, quicunque retentum ſanguinem neceſſariò corrumpi, à ſanguinis ſputo, puris ſputum ſequi, & ulcerum in pulmonibus cauſam fieri, potum autem calidum expectorationem juvare, frigidum, ſputũ retinere, & ad rejectionem ineptum facere, intelligit. Expreſſit hoc diſcrimen Zacutus Luſitanus *de Medic. Princip. hiſt. hiſt. 5 paraphraſ. Aſſumendus*, ait, (ſc. in rejectione cruenta) *hic lapis hæmatites frigidis actu medicamentis commixtus, quæ inſpiſſant, adſtringunt, ſiccant, craſſant, cohibent, ſanguinem undiquaq; manantem ſiſtunt, & ad omnes immodicas excretiones valent eximiè. Si verò cum tepidâ ſæpius, pro compeſcendo ſanguine, à ſpiritalibus partibus manante, Galenus propinat, id in iis, qui copioſè ſanguinẽ non exſpuunt &c.* Quod ipſum ante Zacutum plurimosq; alios docuit Alex. Trallianus *l. 7. c. 1.* In quo tamen noto, non ſolum pro vehiculo medicamentorum adſtringentium, eum commendaſſe calidam, ſed & pro potu ordinario. Ita enim *l. c. Potui autem aqua tepida per totum morbi curriculum exhibeatur, eaq; non calida, ſed temperata. Quemadmodum etiam dicetur. Quod ſi diu tepidæ potioni inſiſtere nequeant, imbecille ſe ventriculi os habere dicentes, concedendum ipſis etiam paulum omphacomelitis, aut hydroroſati, aut hydromeli ex cotoneis ſemel aut bis aſſumere: In aliis horis rurſus tepidam, aut poſcam aquoſam.*

QUÆSTIO XV.

Quo nomine in rupturâ coſtas ſuccingentis membranæ commendetur ab Aëtio? loc. cit. n. 15.

PER Rupturam non videtur ſolum propriè dictam, qualis in Pleuritide, effuſo in membranam illam coſtas ſuccingentem, ſanguine, formatoque abſceſſu tandem ſupervenit, intelligere; ſed quævis ſimul pleuræ ulcera & vulnera notare. Ruptô abſceſſu in pleurâ, ſeu ruptâ illâ ipsâ membranâ, in quâ pus collectum hærebat, & effusô hôc in cavitatem thoracis, tantùm non omnis ſpes reliqua pendet à vacuatione per ſuperiora. *Si* enim *à ruptione Empyematis intra dies quadraginta repurgentur, liberantur, alioqui tranſeunt in tabem*, ut monet Hippocrates *in Aphoriſm. V.* 15. Morâ enim pus, utut laudabiliter excoctum, corrumpitur, evadit acrius, unde exulcerantur pulmones naturâ ſuâ molles, rari, ſpongioſi; unde tabes. At verò, illam vacuationem per ſuperiora, ſeu per tuſſim, factâ transſumtione, tantum abeſt, ut potus frigidus promoveat, ut potius illam impedire dicendus ſit. Quamvis enim experientia doceat, potum frigidum tuſſim excitare, per quam vacuatio inſtituenda eſt, dum ſc. cohorreſcunt pulmones afflicti, ad ſenſum frigoris ſibi inimici: attamen ſimul mirabilis transſumtio & *ἀνακάθαρσις* (de quâ conſulendus Galenus *lib. V. de loc. affect. cap.* 3.) ſupprimitur: quoniam frigus denſat, & ſicut cutim obdurat, *Aphoriſm. V.* 20. ita etiam alias membranas, ita etiam membranam pulmonum, ita etiam vaſa, ſubſtantiam. Contrà verò, potus calidus laxat, aperit, ac facilitat expectorationem. Hæc cauſa videtur, quare Hippocrates *de vict. rat. in morbis acut. cap.* 47. ubi pectoris affecti indicia adſunt, & expectoratio promovenda, præcipiat: *Bibendam eſſe aquam mulſam calidam coctam*: quamvis alibi exceptionem admittat. In vulneribus & ulceribus ſiquidem ſor-

des, pus, injecta, notatâ viâ expurganda ſint, eadem ratio militat: Accedit verò & hæc cauſa, quare potum frigidum fugere debeant, qui pectus perfoſſum habent, aut ex ulcere dolens, quoniam in conſenſum tractis pulmonibus, hi à frigido potu irritantur ad tuſſim vehementiorem, unde à concuſſione, in affecto pectore, immanis dolor excitatur, qui multorum præterea malorum cauſa eſſe poteſt.

QUÆSTIO XVI.

An congruat, quando evacuationem paramus? ut loquitur Aëtius loc. cit. n. 16. ſeu An aqua calidior jejuno ventre pota, ſtomachum abluere ſoleat, & alvum ſubducere? ut loquitur Avicenna l. c. n. 1.

TAmetſi apud eos, qui, digeſtâ remediorum materiâ, claſſes inde conſtituerunt, imò apud eos, qui medicinam pauperum exhibuerunt, ſeu de remediis facilè parabilibus ſcripſerunt, vix mentionem invenias, hujus tantùm non ubivis obvii remedii; ſunt tamen, qui aliàs hoc ipſum annotarunt. Hoc conſilio Hippocrates, *Febricitantibus in potu aquam calidam dare jubet. lib. de locis in hom.* quâ de re tamen ſupra. Aëtius Amidenus ait, iterum alibi: *Aqua calida ſeceſſum ducit.* Johannes Steph. *Diagog. ad incolumitatem diu ſervandam cap. 3.* ait, *Calidior aqua interdum ventrem terget, interdum ſolvit, frequentior tamen eſervat.* Victor Trincavell. *l. VII. c. 16.* ait, *In cholera abluendo vitioſos humores, ad inteſtina deducere.* Hieronymus Capivaccius *l. III. c. 12.* de cholera agens ait, *aquam calidam attemperare materiam, & utrumq; orificium laxare, unde materia promptius vacuetur.* Ludovicus

dovicus Nonnius *de re cibariâ l. IV. cap. 6.* *Quod ſi*, inquit, *etiam acris humor ventriculi tunicas lancinat, calidæ beneficio eluitur, atque ad alvum depellitur.* Et in fine capitis. *Certum eſt, calidam ventriculi ſordes eluere, & innatantem bilem deorſum depellere, & ſitim ſedare.* Hos videtur ſecutus Bernhardus Svvalbe, qui inter cæteras ventriculi querelas & opprobria hæc habet: *Solvit aqua calida maximè virtutem meã, licet aliquando humorẽ lancinantem membranis meis eluat.* Et quis quæſo dubitet de illo, ex potu calidæ in ventriculo & inteſtinis effectu, cum aquæ calidæ eundem in externis conſtanter obſervemus. Quoties nobis animus eſt, ſordes rebus pertinacius adhærentes abluere, calida adhibetur. Quare autem, quæ aquâ frigidâ ablui non poſſent, cedant calidæ? hæc eſt, quia aqua calida ſe inſinuat per minima, & ſe inſinuando eorum, quæ lenta, viſcida, glutinoſa ſunt, firmam cohærentiam diſſolvit. Et hâc planè ratione arbitramur parietibus inteſtinorum & ventriculi adhærentes humores mucilaginoſos, lentos, viſcidos, glutinis inſtar ſe habentes, aquæ calidæ per potum affuſione diſſolvi, ita quaſi ablui ventriculum, materiâ profluentiore redditâ, & alvum tandem ſubduci, naturâ, quod diſſolutum eſt, & ad excretionem habile redditum, vacuante; Perinde ac in uſu clyſterum emollientium, abſtergentium, acto in inteſtinum calido liquore, brodio, decocto, oleo, evenire cernimus.

QVÆSTIO XVII.

An aqua calida ſummatim hæc præſtet, ſi bibatur: Diffundere, liquare, mollire, concoquere? ſecundum Aëtium l. c. n. 17.

SI (ut Fernelius conſtans Medicorum placitum proponit *Meth. Med. l. VI. c.* 11.) per ſe ſemper calefacit & humectat, mollit & concoquit, interdum tamen, & ex accidenti humores

mores quoq; digerit ac diſſipat aquæ tepidæ fotus, quidni & ejusdem potus? imò quidni? cum potus ille ſit quidam fotus? *Diffundere* eſt digerere, diſſipare, diſcutere, ut communiter loquuntur Medici, id eſt, ita extenuare, quod inhæret, ut vel ſponte ſuâ, in halitum & vaporem abeat & avolet. *Liquare* eſt, craſſum concretumque humorem fundere. *Mollire* hîc eſt id, quod durum eſt, (non ſiccitate ſuâ; ut lapis ſuâ naturâ ſiccus evaſit, & alia corpora talia ſunt; aut ſicut habitus corporis noſtri durior obſervatur à ſiccitate, quæ in Solis fervore contrahitur, aut ab ardenti febre aut inediâ relinquitur; nec repletione; ſicut uter plenus durus eſt, & hominis Aſcitici aut Tympanitici venter & pedes; ſed) concretione, plerumque ex influentis humoris natura, v.g. craſſam pituitam, humorem melancholicum, proprio calore deſtitutos humores, in tumoribus ſponte obdureſcentes & concreſcentes diſſolvere. *Concoquere*, hîc eſt, tum alimenti elaborationem in ventriculo adjuvare, tum vitiatum corruptumque humorem in convenientiorem naturæ ſtatum deducere; quo pertinet tum ἐκπύησις ſuppuratio, i. e. corrupti putridique ſanguinis præcipuè in pus commutatio; tum πεπασμὸς humorum dictus, quem mitificationem vocat Fernel. *l.6. M. M. c.*11. quæ eſt putridorum corruptorumq; humorum non quidem in pus, ſed tamen in benigniorem & minus naturæ moleſtam ſubſtantiam, converſio. Omnia hæc præſtare aquam calidam ſi bibatur, & hæc præſtando, in enumeratis affectibus proficuam eſſe, & ſpecialia quæ enumerantur commoda, ad hæc capita reduci poſſe, quicunque ſingula benè perceſet, facile inveniet. Sed, inquis, an non calefacit quoque & humectat aqua calida, ſi bibatur? Reſp. Aëtium illas ſolum calidi potus virtutes voluiſſe deſignare, quæ præter illas qualitates, quæ ex termino cognoſcuntur, conſideratione dignæ ſunt.

QUÆSTIO XVIII.

An aqua calida mucos ducat? juxta Aëtium l. c. n. 18.

NOn videtur ſermo eſſe de muco *mala pituita Naſi*, ut Catullus loquitur, quæ in non multum diſtante à deſtillatione malo,

malo, gravedine, quæ, præter cætera, nares claudit, ut Celſi verbo utar; ubi mucus ducendus omninò etiam eſt; ſed de muco ex pectore educendo. Non infrequens eſt, ut materia calida tenuis & acris depluat ad partes ſubjectas, & ita quoque ad pulmones, & hos quandoq; vel injuria aëris, vel aliis de cauſis refrigeratos. In his, qui ita ſunt affecti, materia tenuis p. n. inhærens, ſolicitat pulmones ad rejectionem, unde exoritur tuſſis; fruſtra tamen & ſicca; quoniam humor aquoſus tenuis inter tuſſiendũ, ab aëre, qui tanquam manus humores ſurſum effert, ſec. Galenũ *3.de vict.rat.in acut.t.2.* diſploditur, nec ejicitur, ſed in pulmones recidit. vid. Gal. *l.II de cauſ.ſympt.c.4. Comm. in VI. Epid.ſect.3. t.18. IV.de loc.aff.c.8.* Fatigat E. tuſſis, donec humor inhærens craſſior reddatur, & mucus fiat; id quod præcipuè fit, aucto calore, per coctionẽ. Quam cum lædat potus frigidæ, promoveat autẽ potus calidæ, ut ex Quæſt. VII. intelligi poteſt, non ineptè ſanè aqua calida in tali caſu dicitur mucos ducere. Iterum; pituitoſus humor qui vel à capite deſcendit, vel in pulmonibus ſequeſtratur, facile craſſeſcens, itẽ pus craſſum, humores inſtar viſci, vel luti (quibus comparationibus Galen. paſſim utitur) ſæpè organis reſpirationis inhærentes, frigido potu non poſſunt non denſari, viſcidiores pertinacioresq; reddi, ut efferẽdis illis, aër, manus illa Galeni, ſit impar; ſicut ex jã dictis conſtat. Aqua verò calida, & multo magis potus medicatus calidus, auget partium ſpiritalium calorem, ad expugnandam humorum p. n. inhærentem frigiditatem, eorumq; lentori ſe inſinuando, ſequaciores eos reddit, atq; ita mucum ducit. Et hinc auxiliis in tuſſi laudatis, aquæ calidæ potus annumeratur à Medicis, quorum ſententiam eleganter propoſuit A. Cornel. Celſus *l.IV.c.4. Utilis in omni tuſſi eſt, peregrinatio, navigatio longa, loca maritima, natationes: Cibus interdum mollis, ut malva, urtica: interdum acer, ut lac cum allio coctum. Sorbitiones quibus laſer ſit adjectũ, aut in quibus porrum incoctum tabuerit. Ovum quoq; ſorbile, ſulphure adjecto, ſorbeatur. In potum verò primum aqua calida, deinde invicem aliis diebus hæc, aliis verò vinum.*

COROL-

COROLLARIUM.

Non ex Naturæ matris gremio ſuſcepta, ſed ex cerebri figmentis, violento partu extracta eſt, non ita pridem promulgata, & quibusdam ſolâ novitate placens opinio: *Quod homines non minùs ac aves, generentur ex ovis, feminæ habeant ovaria, ex ovariis ova deponant in uterum, ova excernant tàm virgines, quàm viro junctæ.*

Ad pereximium Dominum
JOHANNEM ULRICUM BIXIUM,
Reſpondentem.

NOn frigidè tractas, ſcio, ſtudia Tua;
Non frigidè proinde diſſeres modò,
Cum *de calentis potionis commodis*,
BIXI, Tibi fundenda verba publicè.
Laudes Tuas, res æſtimare qui ſciunt,
Ultrò fovent. Sed & dabunt laudes novæ
Amoris incrementa, apud magnos Viros,
Quorum hactenus Tu ſole, non ſolus, cales.
Cunctis, precor voto, Tuis laboribus
Cœleſte porrò Numen addat gratiam.

Marcus Mappus,
D. & P. P.

FINIS.